

Лукіна Тетяна Олександрівна,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління освітою, головний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України

МІЖНАРОДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Анотація

У статті подано сучасне розуміння терміну міжнародні дослідження якості навчальних досягнень. Розкрито мету проведення, основні типи та етапи історичного розвитку цих досліджень у світі та в Україні в контексті запровадження моніторингу в освіті.

Ключові слова: моніторинг в освіті, міжнародні дослідження якості навчальних досягнень.

МІЖНАРОДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ (далі – М.д.я.н.д.) – широкомасштабне порівняльне оцінювання навченості школярів у багатьох країнах, яке одночасно проводиться за однією технологією за допомогою академічних тестів, що складені на основі єдиного для всіх учасників дослідження змісту навчальних програм. Особливу увагу при цьому приділяють вивченню різноманітних фактори впливу на успішність учнів, зокрема зміст освіти, кваліфікація вчителів, організація та методи навчання, матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів та ін.

М.д.я.н.д. зазнали значного поширення з 60-х років ХХ століття – з другого етапу становлення *моніторингу в освіті*. Ідея проведення М.д.я.н.д. з використанням тестування навчальних досягнень учнів належала всесвітньо відомим науковцям Роберту Торндайку та Бенджаміну Блуму. Розроблені Центром порівняльних досліджень у галузі освіти (США) тести з математики, природничих наук і читання для учнів 13-річного віку було перекладено вісьмома мовами і в 1959-1961 роках застосовано пілотне дослідження (The

Pilot Twelve-Country Study) у дванадцяти країнах світу: Бельгії, Англії, Фінляндії, Франція, ФРН, Ізраїлі, Польщі, Шотландії, Швеції, Швейцарії, США та Югославії. Засновниками М.д.я.н.д. стали ЮНЕСКО та Організація з економічного співробітництва та розвитку (OECD – Organization for Economic Co-operation and Development), за участі яких було утворено незалежну Міжнародну асоціацію з оцінки навчальних досягнень (IEA – International Association for the Evaluation of Educational Achievement), яка з 1961 року і проводить порівняльні дослідження шкільної політики та практики з метою підвищення якості освіти.

Перші М.д.я.н.д. збирали недостатньо повну інформацію для вироблення висновків про причини виявленої успішності школярів: шкільне оточення, становище національних освітніх систем, ресурси, які вкладаються в освіту тощо. Це обмежувало можливість застосування результатів для формування освітньої політики та ухвалення управлінських рішень.

У 1973 році з'являється перший документ OECD „Схема освітніх індикаторів для керівництва в прийнятті урядових рішень”, який містив 46 індикаторів для визначення впливу освіти на особистість та суспільство. С того часу була заснована міжнародна освітня статистика. У подальших виданнях з міжнародної освітньої статистики, зокрема у збірнику OECD „Education at Glance” з 1992 року, “Основні дані про освіту в Європі” (Key Data on Education in Europe) з 1994 року, "European report on the quality of school education. Sixteen quality indicators" з 2000 року та ін.. обов'язково присутні індикатори, що характеризують рівень навчальних досягнень з різних навчальних предметів. Такий підхід пояснюється тим, що на переконання більшості міжнародних експертів з освіти, саме за цими показниками визначається рівень освіченості населення шкільного віку та інтелектуальний потенціал країни.

М.д.я.н.д. мають на меті докладно вивчити національні освітні системи та на цій основі виявити їх основні проблеми та причини відмінностей з іншими системами освіти, встановити рейтинг освітньої системи певної країни

у світі, визначити реалістичні стандарти для формування освітньої політики та перспектив розвитку. Поширення у світі М.д.я.н.д. сприяє розробці найкращих сучасних моделей оцінювання освітніх систем, ознайомленню з кращим досвідом організації освітніх систем і доступу до міжнародної мережі експертів у галузі освіти, виробленню різноманітних механізмів ліквідації та упередження певних проблем на національному рівні, створенню та удосконаленню міжнародної статистики щодо якості освіти, зближенню країн тощо.

М.д.я.н.д. поділяються на два основних типи. Перший охоплює ті з них, що характеризуються теоретичною спрямованістю на побудову комплексних моделей освітніх систем. Такі дослідження потребують значного фінансування і витрат людських ресурсів, проте їх результати є надзвичайно важливими для оптимізації освітньої політики. Предметом уваги у таких дослідженнях стають співвідношення між навчальними досягненнями учнів та змістом освіти, освітніми технологіями, рівень фінансування з метою віднайдення шляхів покращення ситуації, аналізуються відмінності між школами (класами), навчальними досягненнями учнів як одиницями аналізу.

Другий тип М.д.я.н.д. охоплює описові дослідження, що спрямовані на відстеження окремих характеристик освітніх систем. Такі дослідження обмежуються збиранням статистичних даних про результати тестування навчальних досягнень, організацію навчального процесу, розпису занять, зарплати вчителів та ін. Корисність таких досліджень визначається тим, що вони забезпечують споживачів (управління освітою, органи влади, громадськість) точною і постійно поновлюваною інформацією про окремі параметри функціонування освітньої системи. Недоліком таких досліджень є обмеженість індикаторів, за якими надається інформація, її мала придатність для інтерпретації причин віднайдених відмінностей.

Прикладами М.д.я.н.д. є: FIMS (The First International Mathematics Study, проводилося протягом 1963–1967 років), SIMS (The Second International Mathematics Study (1977-1981)) – перше і друге міжнародні дослідження з математичної освіти серед 13-річних учнів; FISS (The First International Science

Study (1968-1972)) – перше міжнародне дослідження у 18 країнах з природничої освіти серед учнів 10-ти, 14-ти років та учнів випускного класу середньої школи; SLE (The Study of Literature Education (1968 – 1973)) – дослідження з літературної освіти серед 14-річних учнів та учнів випускного класу середньої школи у 9 країнах; The Study of English (French) as a Foreign Language (1968-1973)) – дослідження з навчання англійської мови як іноземної серед 14-річних учнів та учнів випускного класу середньої школи у 9 країнах; SISS (The Second International Science Study (1982-1986)) – друге міжнародне дослідження з природничої освіти учнів 10-ти та 14-ти років та учнів випускного класу. У ньому брали участь 23 країни; The Written Composition Study (1983-1988)) – дослідження з навичок написання твору серед учні-випускників початкового, обов’язкового та завершального рівня освіти середньої школи у 14 країнах; RLS – The Reading Literacy Study (1985-1994)) – дослідження з грамотності читання серед 9-ти та 14-річних учнів у 32 країнах світу; TIMSS – Third International Mathematics and Science Study – третє міжнародне дослідження з математичної та природничої освіти. Це дослідження з чотирирічним циклом щодо вивчення тенденцій у досягненнях учнів з математики та природничої освіти. Перший цикл TIMSS – 1995 (1993-1997), другий – TIMSS-R 1999 (1997-2001) для вимірювання рівня математичної та природничої підготовки учнів 8-х класів (13-річні школярі), третій – TIMSS 2003 (2001-2004). Четвертий етап розпочався у 2007 році. У дослідженні брало участь школярі 4-х та 8-х класів. На останньому етапі брало участь близько 50 країн; CIVED – (Civic Education Study (1994-2002)) – міжнародне дослідження з громадянської освіти серед 14-ти річних учнів. Брали участь понад 30 країн; PIRLS – (Progress in International Reading Literacy Study (2002-2003)) – дослідження з прогресу у грамотності читання. Це дослідження в понад 40 країнах світу з чотирирічним циклом, спрямоване на вимірювання грамотності читання учнів 4-го року навчання початкової школи у період переходу від “навчання читанню ” до “читання для навчання ”. У якості інструменту використовувався письмовий тест на розуміння прочитаного та серія запитань, акцентували увагу на факторах,

пов'язаних з розвитком грамотності з читання; ICCS – (International Civic and Citizenship Education Study (2006-2010)) – міжнародне дослідження з громадянської освіти, яке передбачало вимірювання рівня володіння 13-річними учнями середньої школи знаннями, цінностями та навичками життя у громадянському суспільстві; PISA (Programme for International Student Assessment) – міжнародна програма з оцінювання освітніх досягнень учнів у сфері функціональної грамотності, що передбачає вимірювання рівня володіння 15-ти річних підлітків знаннями і вміннями для повноцінного функціонування у суспільстві. Програма надає інформацію щодо рівня успішності учнів за трьома напрямками: "грамотність читання", "математична грамотність" та "природничо-наукова грамотність" та визначає фактори, що впливають на формування цих навичок у школі та в родині. Дослідження проводиться трирічними циклами: перший цикл (PISA – 2000, відбувся у 1998 – 2000 роки) спрямовано на вимірювання грамотності читання, другий – (PISA 2003, протягом 2001 – 2003 років) – на оцінку математичної грамотності, третій – (PISA 2006, протягом 2004 – 2006 років) – на вивчення природничо-наукової грамотності. Кількість країн-учасниць зростає. В останньому циклі брали участь 58 країн.

Україна до теперішнього часу не брала участі у М.д.я.н.д. У 2005 році Українським центром оцінювання якості освіти було проведено пілотний моніторинг якості учнів початкової школи та 8 класів за методологією TIMSS.

Літ.: *A Framework and Principles for International Comparative Studies in Education*. Norman M. Bradburn and Dorothy M. Gilford, Editors. – Board on International Comparative Studies in Education, Commission on Behavioral and Social Sciences and Education, National Research Council. – Washington, D.C., National Academy Press, 1990; *Concrete Future Objectives of Education Systems*. Report of the Commission of European Communities. Brussels, 31.01.2001; *European report on the quality of school education. Sixteen quality indicators*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. – 2001;

Measuring Student Knowledge and Skills. A New Framework for Assessment. OECD, 1999; *Изучение знаний и умений учащихся в рамках Международной Программы PISA. Общие подходы.* / Ковалева Г.С., Красновский Э.А., Краснокутская Л.П., Краснянская К.А., ИОСО РАО, 1999; *Лукина Т.О.* Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: Монографія. - К., 2004; *Міжнародні дослідження якості знань // Енциклопедія освіти.* – АПН України; Гол. ред. В.Г.Кремень. – К.: Юріном Інтер, 2008. – С. 508-509; *Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи: Посібник /* За заг. ред. О.І.Локшиної. – К.: К.І.С., 2004; *Моніторинг стандартів освіти /* За ред. А.Тайджмана і Т.Невілла Послтвейта. - Л., 2003; *Сравнительный анализ математической и естественнонаучной подготовки учащихся основной школы России.* / Денищева Л.О., Дюкова С.Е., Ковалева Г.С., Корощенко А.С., Краснянская К.А., Мягкова А.Н., Найденова Н.Н., Резникова В.З., Суравегина И.Е. / Под ред. Г.С. Ковалевой. – Центр ОКО ИОСО РАО, Москва, 1995.

Лукина Т.А.

Международные исследования качества учебных достижений

Аннотация

В статье представлены современное понимание термина “международные исследования качества учебных достижений”. Раскрыты цели проведения, основные типы и этапы исторического развития этих исследований в мире и на Украине в контексте внедрения мониторинга в образовании.

Ключевые слова: мониторинг в образовании, международные исследования качества учебных достижений.

Lukina Tetyana

International research quality educational achievements

Summary

The article presents the current understanding of the term "international research quality educational achievements". Disclosed the purposes, main types and stages of historical development of the research in the world and in Ukraine in the context of monitoring implementation in education.

Keywords: monitoring in education, international research of educational achievements quality.

Лукіна Т.О. Міжнародні дослідження якості навчальних досягнень / Т.О.Лукіна //Енциклопедія державного управління: у 8т. / Нац. акад. держ. управління при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю.В.Ковбасюк (голова) та ін. – К.НАДУ, 2011. – Т.4. – С. 430-433.